

Йозеф Шустер, президент Центральної ради німецьких євреїв, репортеріві Welt. Петра Пау, віцепрезидентка парламенту Німеччини, Бундестагу, заявила, що дані доводять: антисемітизм «становить загрозу для суспільства в цілому». Пау, чий офіс попросив у поліції оприлюднення цих даних, закликала владу поставитися до проблеми із більшою «чутливістю». Вона зазначила, що в третьому кварталі 2022 року через неадекватні критерії, використані для звітування, початковий висновок про 302 акти антисемітизму згодом був переглянутий, й кількість випадків збільшилася до 653.

В цілому, незважаючи на прагнення держави боротися з антисемітизмом, ситуація з цим явищем в Німеччині продовжує погіршуватися. Експерти та правоохоронні органи на сьогодні мають гідну нормативну базу й умови для боротьби з антисемітизмом, проте їм важко впоратися зі зростанням расистських й антисемітських настроїв, які підтримуються правими політичними партіями та групами в соціальних мережах.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-355-5-39>

Панченко О. І.,

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

ЗАСОБИ ДОСЯГНЕННЯ СТИСЛОСТІ ТЕКСТУ В АНОТАЦІЇ ДО ДИСЕРТАЦІЇ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Анотація до дисертації доктора філософії є порівняно новим науковим жанром, поява якого визначена євроінтеграційним рухом України, зокрема у напрямі узгодження наукових ступенів в Україні та європейських країнах. Сучасна анотація може бути порівняна з такими її попередниками, як автореферат кандидатської дисертації обсягом до 1,5 друкованого аркуша або анотація в авторефераті (до 500 друкарських знаків). Вимоги, що адаптовані до європейських стандартів підготовки та захисту наукового дослідження доктора філософії, ставлять перед лінгвістами та перекладачами нові завдання щодо аналізу його лексико-семантичних, граматичних, стилістичних особливостей та засобів перекладу англійською мовою, які є невід'ємною вимогою до захисту дисертації.

Анотації до дисертації доктора філософії є порівняно новим жанром (фактично поширився з 2019 року), тому вони ще не отримали вичерпного висвітлення в лінгвістичній літературі. Мета розвідки – визначити головні риси анотації до дисертації доктора філософії українською мовою як особливого виду стислого тексту. Для досягнення цієї мети доцільно виконати такі завдання, як накопичення фактичного матеріалу, узагальнення його лінгвальних особливостей, визначення деяких рекомендацій щодо їх лексико-семантичного наповнення. Матеріалом нашого дослідження стали тексти анотацій до дисертацій з різних спеціальностей, захищених у Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара у 2019–2022 рр. у кількості 25 праць (див. https://www.dnu.dp.ua/tazovi_rady/).

Текст анотації можна поділити на 2 нерівні частини – фактична (відомості про здобувача та дисертацію) та наукова (зміст дисертації). Наведемо приклад першої частини, яка має бути однотипною для дисертацій з усіх галузей знань, тому вона не потребує творчих зусиль під час її написання.

Ісаєва Н. Ю. Політична ідентичність як фактор формування громадянської свідомості: теоретико-методологічний аналіз. – На правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 – політологія. Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Дніпро, 2022.

Оскільки на 5–7 сторінках має бути викладено зміст усієї наукової праці, анотація повинна представляти собою стислий текст (СТ). Стиснення тексту, або його компресія може виявлятися на різних рівнях. На графемному рівні компресія тексту здійснюється в формі скорочення або вилучення певних графем. Є випадки використання цього засобу компресії практично в усіх жанрах СТ, охоплюючи і анотацію до дисертації, наприклад: *Для Си 0σ-зв'язування не характерне, тут виявлено 15 стійких π-комплексів, з них з молекулярними формами лігандів – 8 (дві з НА та по три з H2 M та H2 F). Лише у трьох комплексах ([Cu+ (H2 O)2 (H2 F)], [Cu+ (H2 O)2 (F2–)] та [Cu0 (H2 O)2 (H2 F)]) в (dπ-рπ)-взаємодії беруть участь обидва атома Карбону (C=C)-фрагменту ненасиченої кислоти.*

На графемному рівні СТ також притаманне специфічне використання розділових знаків: знаки пунктуації можуть грати певну роль в процесі побудови стислого тексту, зокрема слід відзначити роль дужок, двокрапки, дефіса, трьох крапок, наприклад: *У роботі задля системності дослідження залучені напрацювання науковців із герменевтики й рецептивної естетики (для внаочнення реалізації триади «автор – текст – реципієнт», інтерпретаційних можливостей твору).*

Дужки застосовуються з метою виділення певної інформації задля привернення до неї уваги читача, наприклад: *...множина точок, що утворюють комірки Вороного, є нечіткими множинами (нечіткі комірки); можна ставити задачу відшукування оптимальних (в якомусь сенсі) координат точок-генераторів цієї діаграми. Такий підхід до розбиття дозволив аналітично довести та чисельно продемонструвати причини сталого розподілу позитивного (85%) та негативного (15%) резус-фактору в людській популяції.*

Широкого використання також отримує в анотації й знак „/” (скісна), котрий вживається з метою скорочення повної форми слова при зазначенні особливих форм слова або його похідних. *розкрито бінарний характер концепту «політична ідентичність» у топології сучасного політико-філософського дискурсу, і доведено, що принцип бінарності є універсальним засобом опису світу, згідно з яким будь-який соціокультурний феномен містить у собі протилежності або бінарні опозиції, й найбільш повне його вивчення можливе лише у випадку, якщо вони беруться до уваги та описуються («Індивідуальне / Колективне» – відноситься до сфери суцього або онтологічного рівня політичної ідентичності і розкриває її в межах індивідуального і колективного носія, а також у комплементарності; «Норма / Цінність» – відноситься до сфери дії, тобто розкриває практичну спрямованість політичної ідентичності.*

Специфіка лінгвістичної побудови анотації як стислого тексту значною мірою відбивається на граматичному рівні (морфологічному і синтаксичному). До морфологічних особливостей стислих текстів можна уналежнити: 1) специфічне співвідношення використовуваних в них частин мови, яке відрізняється від їхнього співвідношення у розгорнутих текстах; 2) особливості функціонування найбільш семантично навантажених частин мови (іменників, прикметників, дієслів) і їх категорій. Практично в усіх стислих текстах найістотнішу роль грають іменники, наприклад. *Такі характеристики роблять матеріали з пам'яттю форми, псевдопружністю та псевдопружно-пластичністю зручними для використання в радіоелектронних елементах конструкцій і пристроях або в якості складових частин у деяких передових композиційних матеріалах (40%).*

Механізм стиснення тексту різноманітно виявляється на синтаксичному рівні. Досліджуючи синтаксичні особливості стислих текстів, слід звернути увагу на розмір і основні типи речень в СТ, ступінь їх поширеності, особливості функціонування членів речення та інші характеристики. За нашими спостереженнями, більшість стислих текстів складається з складносурядного безсполучникового речення, що охоплює від двох до п'яти частин, наприклад: *Робастність розроблених методик проявляється в тому, що інтервали варіювання*

концентраціями реагентів є доволі широкими і тому невеликі помилки при додаванні або приготуванні розчинів реагентів не є критичними.

Семантичний складник є також важливим елементом будь-якого стислого тексту. Еліпс тематичної частини повідомлення в (СТ) посідає значно помітне місце в кількісному плані в порівнянні з розгорнутим варіантом. Під час стиснення початкового варіанту повного тексту має місце зворотний процес, тобто перш за все скорочення тематичної частини повідомлення, що є необхідною передумовою створення інформативного тексту.

Порівнюючи сучасні анотації з авторефератами до дисертацій, звернемо увагу на важливу відмінність – немає опису змісту кожного розділу, викладається узагальнений матеріал, що зумовлено жорсткими обмеженнями обсягу. Більш помітними стають такі обов'язкові частини анотації, як пункти «наукова новизна» та «практичне значення», які займають значну частину обсягу тексту. Узагальнення матеріалу вимагає значної семантичної компресії, його неможливо досягти механічними прийомами скорочення тексту, зміст має бути переосмислено у ментальній діяльності автора та викладено без зайвих деталей.

Отже, анотація дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії є порівняно новим видом тексту порівняно з авторефератом дисертації на здобуття ступеня кандидата наук. Обсяг дисертації приблизно в 3–4 рази менше, ніж в авторефераті, тому необхідно виконати значну ментальну роботу щодо осмислення та узагальнення основних положень дисертації і викласти їх стисло, активуючи потужний потенціал стиснення, який мають ті чи ті пунктуаційні знаки, будуючи складні довгі речення, випускаючи зайві слова та компресію на семантичному рівні. Перспективи подальшого дослідження ми вбачаємо в аналізі типових засобів їхнього перекладу.

Список використаних джерел:

1. Венгринюк М., Мельник О. Комунікативно-прагматичний потенціал анотації як вторинного науково-технічного тексту. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2015. Вип. 55. С. 42–44.

2. El-Dakhs D. Comparative Genre Analysis of Research Article Abstracts in More and Less Prestigious Journals. *Linguistics Journals in Focus Research in Language*. # 16. 2018. P. 47–63